

MALI VAZDUŠNI DESANTI OPERATIVNOG ZNAČAJA

Kad se govori o vazdušnodesantnim jedinicama treba imati u vidu ekonomsku snagu određene zemlje i njene koncepcije u odnosu na eventualni budući rat. Oprema ovih jedinica je vrlo skupa, a skupa je i njihova duga i komplikovana obuka. Tome treba dodati i sve one izdatke koji se moraju davati da bi se obezbedila atomska i avio-podrška koje treba da prate dejstvo ovih jedinica u savremenim uslovima. Polazeći od toga očigledno je da velike vazdušnodesantne jedinice mogu imati jedino velike i bogate zemlje. Uz to, prema iskustvima iz II svetskog rata velike vazdušnodesantne formacije tipične su za veće operativne poduhvate. Upotrebljene su na samom početku agresije (Nemci u osvajanju Holandije, Norveške, Grčke) zatim kao uvod u operacije sa većim stratejskim ciljevima (saveznici u Normandiji 1944) i to samo onda kada se raspolagalo jakom vazdušnom nadmoćnošću. U eventualnom budućem ratu velike desantne jedinice biće upotrebljene u sličnim okolnostima iako u daleko širim razmerama. Zato velike vazdušne formacije odgovaraju jedino ekonomski jakim i velikim zemljama i koncepciji vođenja rata sa većim ofanzivnim poduhvatima. Male zemlje nemaju ni takvu ekonomsku snagu ni takve namere u eventualnom ratu.

Iz ovakvog načelnog stava ne bi se smeo izvlačiti zaključak da male zemlje treba unapred da se odreknu svih onih prednosti koje se mogu postići upotrebom vazdušnih desanata i u operativnim razmerama. Poznato je da se i malim jedinicama mogu izvršavati značajniji zadaci. Uostalom i pojam »velike« i

»male« jedinice je relativan. To nam najbolje mogu pokazati iskustva iz našeg NOR-a.

Mi u početku nismo imali ni brigada a kamoli neke veće jedinice.¹ Imali smo samo odrede, koji su u poređenju sa brojnim stanjem i naoružanjem naših protivnika, a i saveznika, bili često slabiji i od njihovih bataljona. No, ove jedinice su ipak sa uspehom izvršavale i zadatke operativnog, pa čak i stratejskog značaja (»Prve formirane brigade bile su operativne jedinice sa stratejskim zadacima« — Tito). I sad imamo jednu interesantnu pojavu. Ukoliko je armija brojno rasla i bivala bolje naoružana, utoliko brigade sve više gube operativni karakter, da bi docnije, a naročito krajem 1944. i 1945. godine, iako brojnije i naoružanije no ikad ranije, postale tipične taktičke jedinice (»Stvaranjem Narodno - oslobodilačke vojske, brigade postaju taktičke jedinice u sastavu divizija i korpusa« — Tito). Međutim, i u ovom periodu rata bilo je brigada koje nisu ušle u sastav viših jedinica, već su i dalje najčešće izvršavale operativne zadatke.

Da bi se male armije uspešno suprotstavile jačem protivniku, neophodno je da one i po načinu organizacije i po načinu vođenja borbe i rata uopšte ne budu kopija velikih, već da budu nadahnute originalnim idejama koje odgovaraju specifičnim uslovima dotične zemlje. Smatramo da ova opšta konstatacija ima poseban značaj kad su u pitanju vazdušnodesantne jedinice.

¹ Divizije su u NOR-u formirane tek posle 18 meseci rata.

Vazdušni desanti velikih armija svih kategorija (sem špijunsko-diverzantskih) zahtevaju vatrenu pripremu (klasičnu i atomsku) i solidno avio-obezbeđenje, a samim tim i angažovanje znatnih snaga i sredstava. Ove armije vazdušne desante najčešće bacaju na takvu dubinu da se oni mogu spojiti sa svojim nastupajućim brzim i oklopnim snagama, pre no što bi došli u situaciju da usled izolovanosti budu uništeni.² Isto tako karakteristično je za velike armije da one bacaju desant direktno na sam cilj ili u njegovoj neposrednoj blizini, koji odmah (čim se sredi) prelazi na izvršenje zadatka.

Ovakvo svakako ne može raditi desant male armije, čak i kad bi imao veoma skromne zadatke. Zato se on mora osloboditi ne samo skupe i vrlo često neostvarljive zaštite, već i velikog gomilanja ljudi i sredstava kako u polaznom (polaznim) rejonu tako i na cilju. Takođe, ovakav desant neće moći uvek da računa (pogotovu ako je bačen na veću dubinu) na spajanje sa svojim jedinicama na frontu. Isto tako ovi desanti ne mogu se bacati na sam cilj, odnosno u njegovu neposrednu blizinu, jer će ovi ciljevi normalno biti jako branjeni.³

Znači treba tražiti druge mogućnosti i načine rada. Činjenica je da male, vanblokove zemlje nikad neće biti agresori i da će zato, naročito u početku rata, agresor imajući inicijativu uspeti da jedan deo njene teritorije okupira, odnosno da na nju prenese ratna dejstva. U tom slučaju ako su pripreme na njoj izvedene još za vreme mira,

² Smatra se da vazdušno-desantni bataljon može izdržati u borbi nekoliko časova, puk jedan dan, a divizija 3—5 dana.

³ Istina, Nemci su, na primer, pri napadu na for Eben Emael bacili relativno mali desant direktno na cilj, koji je vrlo uspešno izvršio zadatak, iako je u njemu bila posada. Samo ne treba zaboraviti da je ovaj desant jedan od prvih i da u to vreme protivnik nije bio detaljno sagledao mogućnosti vazdušnog desanta pa samim tim nije ništa ni preduzeo za ostvarenje odgovarajuće protivvazdušne odbrane. Danas bi se to teško moglo dogoditi.

okupirana teritorija neće biti »pacifizirana«, već će se na njoj nalaziti veće ili manje partizanske jedinice — ili bar ljudi spremni da to u datom momentu postanu. Jasno je da će ove »jedinice na frontu« biti vrlo pogodne ne samo da prihvate i obezbede rad desanta, već po potrebi i pojačaju njegovu udarnu snagu. Konkretni oblici ovoga sadejstva zavišće od jačine partizanskih snaga i zadataka desanta.

Po izvršenom zadatku vazdušnodesantna jedinica obično nastavlja dejstvo zajedno sa partizanskom jedinicom, odnosno nalazi se pod njenom zaštitom dok se ne ukaže prilika da bude vraćena u svoju bazu. Vraćanje u bazu vrši se u pogodnom momentu, obično vazdušnotransportnim sredstvima, a ukoliko se neprijatelj s obzirom na brzu promenu situacije povuče sa odgovarajućeg pravca ili teritorije, onda ovo vraćanje, razumljivo, neće predstavljati nikakav problem.⁴

No, pre no što se i pristupi izvršenju zadatka neophodno je obezbediti neometan vazdušni transport. Kako to postižu velike armije, i zašto to na isti način ne mogu da učine male rečeno je ranije. Maloj armiji ipak zato nisu ostale zavezane ruke. Naime, iskustva iz ranijih ratova i mirnodopskih vežbi pokazala su da se može postići potrebna tajnost ako vazdušnotransportno sredstvo leti noću, i nisko,⁵ ako let maskira zemljištem, ako leti bez pratnje, ako za odlazak koristi jednu a za povratak drugu rutu, ako leti u cik-cak letu itd. Međutim, ma kako desant bio po broju ljudi i naoružanju mali, ipak će jedan

⁴ Da je to moguće, u određenim uslovima potvrđuje spuštanje savezničkih transportnih aviona na često male, naše slobodne teritorije, da bi istovarili materijal i prevezli teške ranjenike za Italiju. Za to vreme partizani su bili spremni da odbiju svaki eventualni prodor neprijatelja u pravcu aerodroma. Slično su radili i Francuzi u opkoljenom Dijen Bjen Fuu.

⁵ »Smatra se da ako helikopteri lete na visini od oko 400 m da bi mogli da izmaknu neprijateljskim radarima, »Revue des forces terrestres«, oktobar 1958.

vazduhoplov biti nedovoljan, a upotreba većeg broja očigledno da ide na štetu tajnosti. Ovaj problem se može rešiti tako što će se polet vršiti sa raznih pravaca i leteti raznim marš-rutama i u različito vreme. Isto tako spuštanje ili iskakanje ne treba vršiti neposredno na cilj, i u isto vreme, čak ne ni u toku iste večeri već u više uzastopnih noći (zavisno od veličine desanta, broja i veličine transportnih sredstava)⁶ i na više mesta, koja mogu biti čak i relativno dosta udaljena od cilja ako je teritorija »čista« (neka vrsta manje slobodne teritorije).

Prebacivanje u više navrata doći će često u obzir i iz već iznetog razloga da male armije neće uvek imati dovoljno vazdušnih sredstava, pogotovu ako situacija zahteva intervenciju vazdušnih desanata u isto vreme na više različitim mestima. U ovakvim slučajevima bilo bi dobro ako bi se prvo prebacio komandant desanta sa delom komandnog kadra i izviđački organi. Do dolaska desanta ove starešine bi vršile prikupljanje podataka od meštana, dopunsko izviđanje, pripremanje mesta za spuštanje desanta, organizovanje prelaza desanta na partizanska dejstva itd. Ovakav postupak je moguć zato što će se desant spuštati na sopstvenu teritoriju, gde ga narod ne samo neće otkriti već će mu služiti kao snabdevač hranom i vodič, pa čak i kao suborac.⁷

⁶ Radni dan helikoptera iznosi 3-4 časa. Prema tome laki helikopter koji nosi 5 vojnika na daljinu od 200 km (dolet 180-725 km), brzinom od 200 km/č, za 4 časa mogao bi da napravi najmanje dva leta. Prema tome, da bi se prebacilo 200 vojnika trebalo bi 20 helikoptera. Međutim, ako bi se upotrebio srednji helikopter koji može poneti do 20 vojnika na daljinu od 200 km (dolet 250-700 km), brzinom od 200 km/č onda bi on mogao za svoj radni dan da ponese 40 vojnika, što znači da bi se 200 vojnika moglo prebaciti sa 5 helikoptera. Navedenom broju helikoptera treba dodati i one koji su namenjeni za prenos težeg naoružanja, municije i ostalih potreba (laki helikopter 1-3 tone, a srednji preko 3 tone).

⁷ Snabdevanje snagom otpora u Francuskoj vršeno je vazdušnim putem i to više meseci pre početka invazije. Letovi su preduzimani noću. Tek u odlučujućoj fazi pristupilo se dnevnim letovima, ali se tada morala koristiti lovačka zaštita.

To agresor kad vrši vazdušni desant sasvim jasno ne može da očekuje i zato on ne sme prihvatiti ideju da se parcijalno i višednevno prebacuje i da čeka duže vreme na prikupljanje pa da tek onda pristupi izvršenju zadatka. Ovakvo decentralizovano transportovanje i spuštanje desanta pruža zaštitu i od atomskog udara, ukoliko bi ga neprijatelj ipak otkrio.

Ako ovakav način prebacivanja desanta nije moguć, na primer kada situacija zahteva njegovo tako reći trenutno dejstvo, tada se on mora baciti jednovremeno i neposredno kraj objekta napada. Međutim, i ovde treba imati na umu da će se slabiji uspešno boriti protiv jačeg samo pod određenim uslovima. Ako je objekat napada obezbeđen snažnom protivdesantnom odbranom ili mu je posada veoma jaka, onda desant neće svoju oštricu uperiti neposredno na njega, već će napasti one elemente čijim se uništenjem ili paralizacijom dovedu u pitanje odbrana objekta kao celine. Napasti, na primer, neprijateljeve solidno obezbeđene rezerve malim desantom, značilo bi uzalud dati žrtve.⁸ Međutim, ako se napadnu neka osetljiva mesta na komunikacijama, a njih ima uvek mnogo i nije ih moguće sva zaštititi odgovarajućim stalnim posadama, pruža se mogućnost da se parališu ne samo rezerve već i snabdevanje, koje često može da dovede u pitanje celokupnu odbranu objekta. Uostalom, u ovakvim situacijama treba uvek imati u vidu da se ne postižu rezultati samo ako se neprijatelju nanese gubici u ljudstvu i materijalu, ili poruše objekti, već i ako se efikasno deluje na njegov moral. Ratna iskustva su pokazala da agresor nikako ne voli da u »svojoj«

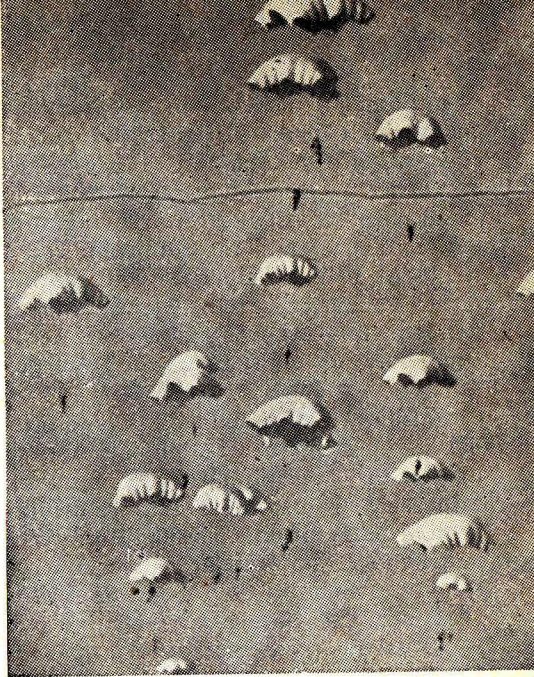
⁸ U početku drugog svetskog rata nemačke vazdušno-desantne snage triumfovale su. Ali kad je došlo do kritičke operacije, one su pretrpele strahovite gubitke. Velike žrtve ohladile su Nemce i oni više nikad nisu preduzeli veće operacije takve vrste. Do ovih gubitaka došlo je prvenstveno zato što su se na prvi put vazdušno-desantne trupe sukobile sa ozbiljnijom vazdušno-desantnom odbranom.

pozadini ima ma kakve jedinice protivnika, i da je on, s obzirom na svoje pripreme, prvenstveno moralne, nenaviknut, nespreman i nepomiren sa ovakvom pojavom.⁹ Pogotovu su mu osetljive ustanove, štabovi, pozadinske jedinice i razni tehnički organi, a oni su pri tom daleko više skloni panici no borbene jedinice.

Pored zajedničkog dejstva malog vazdušnog desanta sa partizanskim jedinicama, smatramo da se on može koristiti i za samostalne akcije u dubljoj »pozadini« neprijatelja. Najbolju potvrdu za ovakav stav možemo opet naći u našem NOR-u. Ako je neki naš mali i slabo naoružan odred mogao da opstane veoma dugo, bez ikakve fizičke veze i naslona na ostale naše oružane snage i da u tom periodu izvrši niz uspešnih zadataka, zašto se onda ne bi mogao u dubokoj »pozadini« neprijatelja, tamo gde iz ma kojih razloga još nema partizana, održati i uspešno boriti i vazdušni desant. I ovde, kao i u ranijem razmatranju (sadejstvo sa partizanskim jedinicama) veoma je važno kako prebaciti i spustiti desant neopaženo od neprijatelja. Za transport bi, uglavnom, odgovarala ranije izložena gledišta, sem što bi se moralo voditi računa da daljina prostorije spuštanja načelno ne bi trebalo da bude toliko velika da se vazdušno transportno sredstvo ne bi moglo u toku iste noći vratiti u bazu. I ovde, kao i u ranijem razmatranju, neophodno je da prostorija (prostorije) spuštanja bude »čista« od neprijatelja.¹⁰ A

⁹ Nemci ne samo da nisu hteli, već nisu ni smeli reći svojim vojnicima da su opkoljeni, dok je to maršal Tito otvoreno govorio svojim borbicima, ubeđujući ih da je to normalno, da je to takva vrsta rata. Sem toga on je, takođe, tvrdio da je i neprijatelj opkoljen, a ko bi osporio da tako stvar nije stajala.

¹⁰ Jedan britanski vazdušni desant uspešno je spustio 1943. godine usred džungle u severnoj Burmi, preko 300 km u japanskoj pozadini. To se može objasniti pre svega činjenicom što na zemlji nije bilo nikakve odbrane. Na ovaj način odred je ubačen u samo srce neprijateljskog rasporeda i jednim udarcem

takvih prostorija je uvek bilo i biće, jer neprijatelj nikad nije u mogućnosti da svaku stopu okupirane teritorije osmatra i posedne jačim oružanim snagama. Iskustvo pokazuje da okupator drži gradove, industrijske centre, veća sela i komunikacije, dok je uglavnom sav ostali deo teritorije čist — kontroliše ga povremeno ili kad vrši lokalne ispaide protiv pojavljenih partizana. Zatim, što je naročito važno, na toj teritoriji živi sopstveni narod, koji će u mnogome ometati, pa i sprečavati, da eventualni neprijateljevi obavешtajni organi blagovremeno dostavljaju izveštaje o nastalim promenama na »mirnom« delu okupirane teritorije.¹¹ Vraćanje ovakvog desanta po izvršenju zadatka u bazu teško je ostvarljivo, ali će najverovatnije on prerasti u partizanski odred. Na

prekinute su veze između japanskih armija severa i juga (F. Mikše — »Vazdušnodesantne trupe«, str. 14 i 87).

¹¹ Ovo lepo potvrđuje bihačka operacija 1942. Nekoliko dana pre akcije, brigade određene za napad bile su udaljene od 20 do 140 km od Bihaća. 1. i 3. krajiška brigada nalazile su se, na primer, na sektoru Ključa, a 2. hrvatska kod Perjasice. Sve dok nije izvršen napad komandant Bihaća slao je izveštaje u Zagreb da je na njegovom sektoru sve u redu.

ovakav način uštedeni moto-časovi letenja mogu se iskoristiti za prebacivanje drugih desanata.

Da se u dubokoj pozadini može ne samo dejstvovati već i izvršavati operativni zadaci malom jedinicom, čak i u blizini velikih neprijateljskih garnizona i veoma osetljivih objekata, pokazuje i primer uspešnog napada na aerodrom Rajlovac kraj Sarajeva 1943. godine.¹²

Poznato je da je oduvek glavno oružje slabijeg bilo iznenađenje, a ono se uglavnom postizalo sledećim merama: tajnošću priprema, neprimetnim privlačenjem cilju i iznenadnim i kratkim udarima na najosetljivija mesta protivnika, primenjujući pri tom najraznovrsnije forme ratnog lukavstva, a ovo se ostvaruje kroz zasede i prepade.¹³ Ovakav način dejstva vrlo je važan ne samo zato što otklanja brojnu razliku u živoj sili, već odstranjuje i prednosti neprijatelja u naoružanju, uključujući i nuklearno i svodeći na taj način borbu samo na upotrebu lakog oružja.¹⁴ Ovakav karakter dejstva u potpunosti važi i za vazdušne desante, imajući u

vidu da je kratkotrajnost borbe ovde od izuzetne važnosti. Ukoliko ma iz kojih razloga neprijatelj ne bude brzo poražen, a desant uprkos osetnih gubitaka nastavi borbu, onda je vrlo verovatno da daljem upornom i tvrdoglavom borbom neće mnogo postignuti. U ovakvoj situaciji, pored snaga koje već dejstvuju protiv desanta, mora se računati i sa intervencijom vazduhoplovstva i kopnenih snaga iz obližnjih garnizona i uporišta.

Da desant ne bi došao u ovakav položaj, neophodno je da ima vrlo detaljne podatke o objektu dejstva: jačinu i moral posade, naoružanje, osetljivost pojedinih mesta u samom objektu, mogućnost intervencije sa strane, potrebno vreme za izvršenje zadatka i sl. Sem toga mesto za spuštanje i prikupljanje desanta treba da bude na takvom udaljenju od objekta da neprijatelj ne primeti njegovo spuštanje, ali s druge strane da ne bude ni isuviše daleko pa da desant bude primoran da se duže kreće, pogotovu ako će duž njegove marš-rute biti makar i malih osmatračkih delova neprijatelja.

Da bi se svi ovi podaci pravovremeno prikupili i dostavili vazdušnodesantnoj jedinici, neophodno je imati dobro organizovanu obaveštajnu službu.¹⁵ Ovde je branilac opet u prednosti nad agresorom, jer će on bacati desante na svoju teritoriju tako da će narod ne samo olakšati rad svojih obaveštajaca već će se i on aktivno uključiti u ova dejstva.¹⁶ Samo ga u ovom treba još za vreme mira obučiti i opremiti. Mogućnost prihvata vazdušnih desanata od strane partizanskih jedinica i sopstvenog naroda, kao i saznanje da oni mogu po izvršenom zadatku i sami da produže dejstva na partizanski način (kao što

¹² Celu akciju su izvela svega tri partizanska bataljona, a uspeali su da unište 17 aviona, dok je veći broj bio oštećen (većina aviona bili su bombarderi). Nemci su, takođe, uspešnim vazdušnim desantom zauzeli holandski aerodrom Valhaven, ali su morali upotrebiti oko 10 000 ljudi uz snažnu avio-podršku, jer nisu imali one uslove koje ima jedinica kad se bori na svojoj teritoriji i koristi do maksimuma iznenađenje. (F. Mikše: »Vazdušno-desantne trupe«, str. 26).

¹³ »Pri izvođenju svih akcija izbjegavati krute frontove. Nikada ne dozvoliti da vam neprijatelj naturi frontalnu borbu. Te borbe mi ne možemo izdržati zbog slabosti u naoružanju. Neprijatelja treba hvatati u zasjedama i brzim prepadima«. (Iz pisma druga Tita Operativnom štabu narodnooslobodilačkih partizanskih odreda za Hercegovinu, polovinom 1942.)

¹⁴ Posle iskrcavanja u severnoj Africi, Saveznici su imali u Alžiru prema Tunisu 2 pešadijske brigade, 1 oklopni puk, 1 *Combat Command* (taktička grupa) i nešto padobranaca. Sem toga Saveznici su računali da će im francuske trupe u Tunisu prići i sprečiti nemačko iskrcavanje u Režansu. Sve ove planove zbrisali su 80 nemačkih padobranaca koji su drskim i iznenadnim desantom zauzeli grad Tunis. Nemci su zatim nastavili sa pomorskim desantom i tako znatno produžili otpor Afričkog korpusa. (F. Mikše »Vazdušno-desantne trupe« str. 67)

¹⁵ Nemci su pre napada na Holandiju 10. 5. 1940. godine, počeli sa prikupljanjem obaveštenja još u jesen 1939. godine (»Vojna enciklopedija« — I, str. 460).

¹⁶ »U svakom selu, naselju i gradu potrebno je organizovati tačnu obaveštajnu službu...« (E. Kardelj — »U partizane«, »Stvaranje i razvoj JA« knjiga 2).

to čine ostavljene i ubačene jedinice kopnene vojske), stvorila je znatno povoljnije i šire uslove za dejstvo ovih jedinica. To nije bio slučaj u drugom svetskom ratu (sem retkih izuzetaka), pogotovu kad su u pitanju desanti od kojih su očekivani rezultati operativnog karaktera.¹⁷

Koristeći iznenađenje, naročito prilikom prvog udara, agresor će najverovatnije uspeti da dublje prodre na teritoriju branioca pre nego ovaj uspe da ga zaustavi i poruši komunikacije i objekte na njima. Kako će u ovom momentu agresor biti veoma izdužen, to će ovi desanti biti vrlo pogodni za ostvarenje lokalne nadmoćnosti i najraznovrsnija dejstva na njegove komunikacije i »pozadinu« uopšte. Prekinuta veza sa pozadinom i onemogućeno snabdevanje, prvenstveno gorivom, s obzirom na opštu motorizovanost agresora, biće, čak i za kratko vreme, ako ne presudno a ono svakako korisno, jer će mu smanjiti njegovu udarnu snagu.

Znači, vazdušni desanti ne moraju imati neku čvrstu desantnu osnovicu, već će se, saobrazno nastaloj situaciji, prebacivati iz jednog rejona u drugi. Oni ovako mogu raditi samo ako im se izvršenje zadatka ne postavi po svaku cenu, ili da osvojeno moraju očuvati čak i za relativno kraće vreme (recimo do dolaska trupa sa fronta — kako je to obično bilo do sada). Znači desant bi dejstvovao otprilike na isti način kao i naše partizanske jedinice u početku prošlog rata, kad su bile i brojno i u naoružanju slabije od neprijatelja: iznenadno i svim snagama napasti u toku noći i ako se odmah ne postigne uspeh, bolje je napustiti zadatak nego se u toku sledećeg dana skoro sigurno izložiti udaru nadmoćnijeg neprijatelja.

S obzirom na ovako postavljen način dejstva vazdušnog desanta, odnosno

na njegovu specifičnu taktiku u odnosu na vazdušne desante velikih armija, proizilazi pitanje da li će biti nečeg specifičnog i u naoružanju i opremi, pa samim tim i u organizaciji male vazdušnodesantne jedinice, ili se tu mora ići utabanim stazama velikih. Tako, na primer, nameće se problem transportnih vazduhoplovnih sredstava. Kod velikih armija, bar zasad, još je transportni avion glavno sredstvo vazdušnodesantnih jedinica, pogotovu operativnih (za taktičke se sve više koriste helikopteri). Avion je brži, sa većim akcionim radijusom, nosivošću i visinom leta od svih drugih vazduhoplova, a to odgovara vazdušnodesantnim jedinicama namenjenim za operativne, a pogotovu strategijske desante koji će se najčešće upotrebljavati na velikim udaljenostima.¹⁸

Postavlja se pitanje da li su avioni uopšte pogodni i za male desante operativnog značaja, naročito kad su u pitanju male armije? Videli smo iz prethodnog izlaganja da je rad malih desanta vrlo složen i da se odvija pod teškim uslovima — na primer, spuštanje na okupiranu teritoriju vrši se ne samo van branjenih već i osmatranih rejona. Istina u takvom slučaju mogu se koristiti padobranci, ali ako se ima u vidu da su to isuviše specijalizovane i skupe jedinice, i da će vrlo retko doći u situaciju da se odmah po izvršenom zadatku vrate u svoju bazu, onda je jasno da ih male zemlje ne mogu upotrebljavati u većem obimu. Takođe ne treba zaboraviti da prilikom bacanja padobranaca vrlo često dolazi do njihovog »rasejavanja« na velikoj površini i gubljenja materijala bačenog iz aviona, što je za male desante takođe nepri-

¹⁷ Von Bok je maja 1942. godine bacio na istočnom frontu vazdušnodesantne snage protiv Timošenka da bi zaustavio napredovanje Sovjeta ka Harkovu.

¹⁸ Nedavno je izvršen manevar u SAD (Bayan Tree) sa delovima 82. vazdušnodesantne divizije i taktičkom vazdušnom komandom ratnog vazduhoplovstva. Da bi se tom prilikom ova grupa prebacila iz Severne Karoline do Panamskog kanala, cilja dejstva, bilo je potrebno preleteti 1500 milja.

hvatljivo.¹⁹ Ali, ako bi se koristio helikopter smatramo da bi sve ove teškoće uglavnom bile otklonjene. Helikopter može, zahvaljujući letačkim osobinama, iskrcati ljudstvo na svakom zemljištu, a pošto će otpasti iskanjanje to se za desant mogu upotrebiti i obični pešaci koji su prošli kroz najskromniju obuku (ukrcavanje, iskrcavanje i sl.). Sem toga helikopter može leteti i iskrcavati tovar i pod lošim vremenskim uslovima koji bi inače vezivali transportne avione za zemlju, a baš ovi uslovi su oduvek bili saveznici slabijih. Isto tako i nosivost modernog helikoptera zadovoljava potrebe malog desanta što se za velike, bar zasad, ne može reći i to ne samo kad su u pitanju ljudi već i naoružanje.²⁰

Istina helikopteri su skuplji od odgovarajućeg transportnog aviona, ali i za ovu činjenicu može se reći da je relativna, jer se upoređenje vrši na uskoj bazi — samo na osnovi cena samih aparata. Ali ako se ima u vidu da za avion treba poletna (sletna) staza, uređaji i naoružanje za odbranu aerodroma, a da to helikopteri, korišćeni ovako kako smo ranije izložili, ne zahtevaju, zatim da oni svode potrebu za padobrancima na minimum i možda sasvim isključuju potrebu za vazdušnodesantnom pešadijom, tada će njihova cena biti manja od aviona.

Helikopteri su pogodniji i zato jer se mogu prilikom baziranja, priprema i polaska na zadatak držati decentralizovano, daleko lakše no avioni, a u tom slučaju ih je mnogo teže pronaći i ome-

¹⁹ Kod Avilona (Italija, 1943.) od bačenih oko 1500 padobranaca oko 400 se spustilo na udaljenosti od 10 do 40 km. Veliki deo ljudstva se izgubio.

Prilikom desanta kod Sirakuze od 133 je-drilice samo se 12 spustilo u određenu zonu, a 65 je palo u more. Kod Djele padobranci su se rasuli na površini od 170 km². U Normandiji je 6600 ljudi 101. vazdušnodesantne divi-zije rastureno na površini od 40 × 25 km, a izgubljeno je 60% materijala. («Vojna enciklo-pedija», knjiga 2, str. 461 — 463).

²⁰ Za transport dolaze u obzir ne samo bestrzajni topovi, već i laki minobacači veli-kog kalibra (npr. francuski minobacač 120 mm dometa 6500 m, težak je svega 80 kg).

tati u izvršenju zadatka ili uništiti. I akcioni radijus, koji je daleko manji no kod aviona, nije nikakvo ograniče-nje, jer male armije praktično neće imati tačku na svojoj teritoriji (privre-meno okupiranoj) do koje veći deo mo-dernih helikoptera ne bi mogao dospeti i vratiti se natrag.

Kao mana helikoptera navodi se njegova osetljivost na dejstvo sa zemlje. Iako je ovo tačno, ipak se može reći da se u ovome često i preteruje, a sem toga već su postignuti značajni rezultati u zaštiti najvitalnijih delova helikoptera.²¹ Čak se danas sreće u literaturi da su meteoslovi, a naročito vetar, manje opasni za helikopter (ako je klipni) no za avion. Sem toga iskustvo je pokazalo da je helikopter u brišućem letu teže oboriti savremenim brzim avio-nom no avion.

Sve nabrojane prednosti helikoptera omogućavaju znatno skraćivanje priprema za upotrebu vazdušnog desanta, a to će biti veoma važno u budućem ratu, u kome će se, s obzirom na česte i brze promene borbene situacije, morati vrlo brzo i elastično reagovati.

²¹ U Korejskom ratu jedan helikopter je dobio čak i deset pogodaka, a u Alžiru osam-naest, ali su ipak izvršili zadatak i vratili se u svoje baze. («Vojni glasnik», 3/60, str. 314).

